

דף נ.

עין משפט א.

או"ח סימן תסח פעיפים ג.ד.

ג. בע"פ לפני חצות היום מקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין^ל ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין^מ.

הגה: ולדידן מקום שנהגו שלא לעשות הוא, ודוקא מלאכות גמורות אבל שאר מלאכות מותר ואפי' מנהג אין בזה.

ה. ד. ההולך ממקום שעושין לפני חצות למקום שאין עושין^י, לא יעשה במקום ישוב^ס מפני המחלוקת אבל עושה במדבר.

וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין לא יעשה, ונותנים עליו

ל. ובירושלים יש לנהוג איסור כיון שזה מקום שמתקבצים בה אנשים מהרבה מקומות. כה"ח אות ל"א, מהפר"ח. וגם בירושלים שנהגו איסור כל היום מ"מ מותר להסתפר ע"י ישראל כיון שזה לצורך המועד וכסברת הראב"ד ודלא כדעת מר"ן. כה"ח אות ל"ב.

מ. והיינו מהנץ החמה ולא מעמוד השחר. כה"ח אות ל"ד.

נ. ודעתו לחזור למקומו, כך דעת המ"א ועוד, ואם דעתו להשתקע שם במקום שבא יעשה כמותם בין לקולא בין לחומרא, וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' רי"ד.

ו. מי שהלך לחו"ל ושלח על אשתו שתבא אחריו והסכימה ומכרה כל הדברים והחליטה לנסוע אליו אחרי פסח, בנתיים כל זמן שגופה בא"י תנהג כמו מנהג א"י, מ"מ ביום האחרון של חו"ל לא תאכל חמץ גם בעודה בא"י משום חומרת חמץ. כה"ח אות מ"ד.

ז. בחור שבא מחו"ל לא"י הורו חכמים שיעשה כבני א"י, אבל אם בנתיים נשתדך עם בחורה מחו"ל וקיבל בקנין שיסע לחו"ל איתה ובנתיים עושה פסח בא"י ינהג כבני חו"ל. כה"ח אות מ"ה.

ס. וכל זה בדעתו לחזור למקומו, אבל באין דעתו אסור לעשות גם במדבר. מ"א ס"ק ח'. אולם הש"ך ביו"ד סוף סי' רי"ד והפר"ח כאן מפרשים דברי השו"ע כאן באין דעתו לחזור למקומו. ועיין במ"א ס"ק י"ב, ובכה"ח אות מ"ו.

ובמקום שמותר לעשות במדבר ה"ה דמותר לו לעשות במקום צנוע שאין בני אדם רואין אותו. מ"ב ס"ק י"ז. וכה"ח אות מ"ט.

חומרי מקום שיצא משם וגם חומרי המקום שהלך לשם^ע. אעפ"כ לא יתראה בפניהם כבטל משום האיסור דאל ישנה אדם מפני המחלוקת^פ. ה"ה מי שדעתו לחזור למקומו נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר, ובלבד שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא שם מפני המחלוקת.

דף נ:

או"ח סימן רנא סעיף א

עין משפט ב.

א. העושה מלאכה מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה^ז, ויש

ע. היינו כשדעתו לחזור למקומו, אבל באין דעתו לחזור אפי' כקולי המקום שהלך לשם עושה. מ"א ס"ק ט'.

ואם דעתו לחזור למקומו נותנים עליו חומרי שני המקומות משום המחלוקת. מ"א ס"ק י'.

פ. כתב החיד"א בספר ועד לחכמים ח"א סעיף ט' אות יו"ד דאם מורה הוראה מאשכנז הורה כמר"ן נגד הרמ"א צריך תשובה וכפרה, וכן להיפך אם הורה לספרדי כדעת הרמ"א נגד מר"ן צריך תשובה וכפרה, אם לא באותם מקומות שכבר נהגו להקל כדברי הרמ"א. כה"ח אות נ"ו.

ושם בכה"ח באות נ"ז אם ספרדי יכול לומר קים לי בממון נגד מר"ן בדבר שלא כתב בשו"ע אלא בתשובה ע"ש.

ו. ובדבר של גיטין וקידושין ויבום המנהג לעשות לחומרא אפי' בדבר שפסק מר"ן להקל ע"ש, ועיין בכה"ח אות נ"ט, ואות ס'.

ז. ומ"ש שלא ישנה מפני המחלוקת היינו בדבר שבמנהג אף שנהג בהם איסור מפני השלום יכול להקל. אבל אם הדבר הוא איסור מן הדין אפי' באיסור דרבנן ח"ו לעבור על האיסור משום חשש איבה ומחלוקת ומוטב לסבול על עצמו קטטות ולא יעבור על דברי סופרים שהעובר עליהם חייב מיתה בידי שמים. כה"ח אות ס"ב.

במקום שיש ב' בתי דינים אין בזה איסור דלא תתגודדו רק בבית דין אחד וחלק נוהג כך והאחרים נוהגים אחרת הוי לא תתגודדו, כמ"ש המ"א בסי' תצ"ג ס"ק ג'. ועיין בכה"ח אות ס"ה.

צ. פסחים נ' ע"ב וה"ה בערב יו"ט שם, וכתב המ"א בס"ק א' אבל סחורה מותר, אבל הא"ר תמה עליו ודעתו שגם סחורה אסור, וגם למתירים יראו למעט כדי שיוכלו להכין צרכי שבת וכו'.

מפרשים מנחה גדולה, ויש אומרים מנחה קטנה ^ק.

הגה: ודוקא כשעושה מלאכה דרך קבע אבל בעראי מותר ^ר, ולכן מותר לכתוב אגרת שלומים וכדומה ^ש.

עין משפט ג.ד. או"ח סימן תפח פ"א

א. העושה מלאכה בערב פסח מחצות היום ומעלה היו משמתין אותו ^ת,

ואחרי הטבילה יעסוק בתורה כי אחרי הטבילה מקבל הארת שבת. כה"ח אות ג' ממהרח"ו.

ועיין בספר החסידים אות קכ"ב במעשה נורא עם אשה שהיתה טוה בע"ש ולא היתה עוסקת בצרכי שבת.

מ"מ העושה מלאכה מונעים אותו אבל אין מנדין ולא משמתין אותו, חוץ מערב פסח משום ביטול קרבן הפסח, כה"ח אות ה'.

ק. ואפי' שא"צ כלל להתעסק בצרכי שבת אסור לעשות מלאכה דחכמים לא פלוג בגזירתם.

ומה שאינו רואה סימן ברכה היינו מאותה מלאכה שגם אם יהיה לו ריוח לפי שעה מאותה מלאכה יפסיד אותו במקום אחר, כ"כ הפר"ח בסי' תצ"ו אות י"ח. ויש אומרים דגם יש בזה איסור ולא רק שאינו רואה סימן ברכה.

ומן המנחה קטנה היינו מט' שעות ומחצה כמו במנחה בסי' רל"ג ושעות אלו הם לפי שעות זמניות. ודעת מר"ן השו"ע שזה ממנחה קטנה כיש בתרא. אבל הב"ח פסק ממנחה גדולה, אבל המ"א בס"ק ד' פסק כדעה שניה מן המנחה הקטנה שהיא גם דעת רש"י.

ר. אפי' נוטל עליה שכר, כ"כ בכה"ח אות י'. הגם שאיסור לעשות מלאכה בע"ש אחרי מנחה הוא בביתו אבל במושכר לבעה"ב שאני, מ"מ יזהר לא להשכיר עצמו מן המנחה ולמעלה דהיינו מט' שעות ומחצה לדעת השו"ע.

ש. והיינו בלי שכר. וכן לכתוב חשבונותיו והוצאותיו אם זה דבר האבד, אבל בלי זה יעתיקם אחר השבת, כה"ח אות י"ב.

ת. ממשנה פסחים נ"ב. והטעם מפורש בירושלמי דזמן קרבן פסח מחצות ואילך, וביום שהיחיד מביא קרבן אסור בעשיית מלאכה. ומה שאינו אסור אלא מחצות משום שאינו רשאי להקריבו רק מחצות, ואף שהיום אין לנו קרבן פסח מ"מ לא בטל האיסור. כ"כ התוס' והר"ן.

ורש"י כתב הטעם שלא יהיה טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותיקון המצה לצורך הלילה, והב"י לא הביא טעם רש"י רק טעם התוס' והר"ן.

וכתבו התוס' שם דמן התורה אסור, וכ"כ הרא"ש אבל הר"ן כתב דאפשר דאינו אסור

ואפי' לעשות המלאכה בחנם אסור א.

ויש מי שאוסר אפי' ע"י אינו יהודי ב, ויש מי שמתיר ע"י אינו יהודי ג.

יו"ד סימן שלד סעיף מג

מג. על כ"ד דברים מנדין. א. המבזה את החכם אפי' לאחר מותו ד. ב. המבזה שליח בי"ד ה. ג. הקורא לחבירו עבד י. ד. המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים ז, ואצ"ל מדברי תורה. ה. מי ששלחו עליו ב"ד

אלא מדרבנן. והפר"ח הכריע דאינו אסור אלא מדרבנן, וכדברי הרמב"ם בפ"ה מיו"ט הלכה ח"י.

ועיין בכה"ח אות ג' דאם חל ע"פ בשבת, בערב שבת לפני כן אין איסור לעשות מלאכה, מ"מ המחמיר כדעת רש"י תבא עליו ברכה.

פועל שאין לו מה יאכל בפסח מותר לו לעשות מלאכה אחר חצות בערב פסח. כה"ח אות ה' מא"ר ופר"ח.

ומה ששמתין אותו זה יותר חמור ממכת מרדות, ולת"ח אין משמתין אלא מלקין אותו בצנעא. כה"ח אות ו'.

א. אם זה מלאכה גמורה, אבל להתרחץ אחר חצות מותר. כה"ח אות ט'.

ב. כמו במלאכה בחול המועד, ב"י בשם המרדכי.

ג. כ"כ הב"י בשם הרוקח דלא שייך אמירה שבות אלא בשבת ויו"ט או בחוה"מ אבל לא בערב פסח ויו"ט. כה"ח אות י"א. וכך דעת השו"ע כ"א בתרא רק שיש לחוש לחומרא לכתחלה לדעה ראשונה. כה"ח אות י"ב.

וה"ה להסתפר או לגזוז צפרניים ע"י עכו"ם מותר, והפר"ח כתב דאין להתיר אלא בדוחק גדול כיון שמטה עצמו אליו ומסייעו. כה"ח אות י"ג.

וּפשוט דישאל אסור לו לספר לעכו"ם אחרי חצות. מ"א ס"ק י"ג.

וּהפר"ח כתב דלספר עצמו אחר חצות ג"כ אסור. אבל שחל להיות תוך שלשים אבילותו בערב פסח, נכון שיסתפר לפני חצות אבל בערב יו"ט אחר ימתין עד סמוך לחשכה. כה"ח אות ט"ז.

וּבנטילת הצפורניים יש אוסרים אחר חצות אם לא ששכח. כה"ח אות י"ז.

ד. מברכות י"ט ע"א.

ה. מקידושין ע' ע"ב.

ו. שם דף כ"ח ע"א.

ז. ממשנה ו' פ"ה מעדויות לדברי ר' יהודה.

וקבעו לו זמן ולא בא ^ה. ו. מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן כפי שפסקו ^ט. ז. מי שיש בידו דבר המזיק ^י. ח. המוכר קרקע שלו לעכו"ם אנס, מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהאנס לישראל חבירו ^כ שהוא המצרן לעכו"ם. ט. המעיד על ישראל בערכאות והוציא ממנו ממון בעדותו שלא כדין, מנדין אותו עד שישלם מה שנתחייב ^ל זה ע"פ עדותו שלא כדין. י. שוחט כהן שאינו מפריש מתנות כהונה ונותנם לכהן אחר, מנדין אותו עד שיתן ^מ. יא. המחלל יו"ט שני של גלויות אע"פ שהוא מנהג ^ג. יב. העושה מלאכה בערב פסח אחרי חצות ^ס. יג. המזכיר שם שמים לבטלה או לשבועה בדברי שקר ^ע. יד. המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ ^פ. טו. המביא את הרבים לידי חילול השם ^צ. טז. המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ ^ק ע"פ מה שהיו רגילים לקבוע בארץ ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים. יז. המכשיל העיור ^ר. יח. המעכב את הרבים מלעשות מצוה ^ש. יט. טבח

ה. מבב"ק דף קי"ב ע"ב.

ט. שם בדף קי"ג ע"א.

י. מבב"ק ט"ו ע"ב.

כ. מבב"ק קי"ד ע"א.

ל. מימרא דרב שם בב"ק.

מ. מחולין קל"ב ע"ב מימרא דרב חסדא.

נ. מפסחים נ"ב ע"א.

ס. שם בדף נ' ע"ב.

ע. מנדרים ז' ע"ב.

פ. מברכות י"ט ע"א, וביצה כ"ג ע"א.

צ. מירושלמי פ"ג דמו"ק בעובדא דחוני המעגל שם.

ק. מברכות ס"ג ע"א, וכדרך שהיו קובעין אז ומעברין בזמן חכמי המשנה.

ר. מו"ק י"ז ע"א.

ש. מירושלמי פ"ג דמו"ק.

שיצאה טריפה מתחת ידו^ה. כ. טבח שלא הראה בדיקת סכינו לחכם^א.
 כא. המקשה עצמו לדעת^ב. כב. המגרש את אשתו ועשה שותפות עם
 גרושתו^ג או במשא ומתן המביא להזקק זה לזה כשיבואו לבית הדין
 מנדין אותם. כג. חכם ששמועתו רעה^ד. כד. המנדה למי שאינו חייב
 נידוי^ה.

הגה: ואין צריך לענין נידוי עדות וראיה ברורה^ו, אלא אומד הדעת באמיתות
 הדברים שהתובע טוען ברי לי ואז אפי' אשה או קטן נאמנים אם הדעת
 נותנת שאמת היה.

עין משפט ה. או"ח סימן רצט פעיף י

ט. אסור לעשות שום מלאכה^ז קודם שיבדיל, ואם הבדיל בתפלה
 מותר, ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר ברוך
 המבדיל בין קודש לחול בלא שם ומלכות^ח.

הגה: גם נשים שאינן מבדילות בתפלה יש ללמדן שיאמרו ברוך המבדיל בין
 קודש לחול קודם שיעשו מלאכה.

ת. מסנהדרין דף כ"ה ע"א.

א. מחולין דף י"ח ע"א.

ב. מנדה י"ג ע"ב.

ג. מכתובות כ"ח ע"א.

ד. ממו"ק י"ז ע"א.

ה. שם.

ו. ממהרי"ק בשורש ק"כ, ממו"ק דף י"ז ע"א דת"ח עביד דינא וכו'.

ז. אפי' דברים האסורים מדרבנן.

ח. מ"מ אסור לאכול עד שיבדיל על הכוס, מ"א ס"ק י"ג. וביו"ט שחל להיות במו"ש
 אומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש.

ווי"א דגם המבדיל בתפלה צריך לומר המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשה מלאכה,
 אך טוב ליזהר שלא יעשה מלאכה עד אחר ההבדלה על הכוס, כה"ח אות נ"ט.

וי"א דכל זה במלאכה גמורה כגון כותב ואורג אבל הדלקת הנר או הוצאה מרשות לרשות ^ט א"צ ליזהר בזה.

ומזה נתפשט המנהג להקל שמדליקים נרות מיד כשאמרו הקהל ברכו, אבל העיקר כסברא ראשונה שאין חילוק בין מלאכה גמורה להדלקה.

^{הגה:} י"א שיש לדלות מים בכל מו"ש כי בארה של מרים סובב בכל מו"ש כל הבארות, וכל מי שפוגע בו וישתה ממנו יתרפה מכל תחלואיו ולא ראיתי למנהג זה.

^{הגה:} מי שמוסיף מחול על הקודש, אם מותר לו לומר לאחר שהבדיל לעשות לו מלאכה, עיין בסי' רס"ג.

עין משפט ו. או"ח סימן תקעה סעיף ג.

ג. עברו אלו ולא נענו גוזרין עוד ג' תעניות בה"ב, ובהם מפסיקין מבעוד יום ואסורים בעשיית מלאכה ^י ביום, ואסורים ברחיצת כל הגוף בחמין וכו'.

עין משפט ז. יו"ד סימן רמו סעיף ב.

ב. כז. לעולם יעסוק האדם בתורה אפי' שלא לשמה ^כ שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

^{ט.} וכתב הלבוש דזה מנהג של שטות דמה הבדל בין אבות מלאכות, כה"ח אות ס"ג. והנהגים להקל לעשן לפני הבדלה על הכוס יש להם על מה לסמוך, אך בעל נפש יחוש לעצמו ולא יעשן עד שיבדיל על הכוס, כה"ח אות ס"ה.

ומה שאמרו דהעושה מלאכה במו"ש אינו רואה סימן ברכה היינו קודם ההבדלה. שם באות ס"ו.

ומהרי"ל היה מקפל מיד טלית מצוה כדי להתעסק במצוה מיד, ואם לא קיפלו ועבר הלילה ינערנו תחלה, כה"ח אות ס"ז.

^{י.} וע"י עכו"ם מותר דלא חמיר מט' באב. כה"ח אות י"ח.

^{כ.} היינו כדי להתכבד וכיוצא, אבל לקנטר אסור דנוח לו שלא נברא, כ"כ התוס', והרמב"ם בסוף הלכות תשובה נראה שמסכים לזה, כך דייק הברכי יוסף בדבריו ע"ש.

או"ח סימן רמה סעיף א

א. מותר להפליג בספינה ^ל אפי' בערב שבת ^מ אם זה לדבר מצוה, ופוסק עם בעל הספינה שישבות ^נ, ואם אח"כ אינו שובת אין בכך כלום, אבל לדבר הרשות אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים ^ס קודם השבת.

הגה: לפני ג' ימים קודם השבת מותר אפי' בספינה שמושכים אותה ע"י

ל. שבת י"ט. וטעם איסור ההפלגה יש מפרשים משום עונג שבת, ויש מפרשים משום איסור תחומין וע"כ מתירין בספינה גדולה שהולכת למעלה מעשרה, ועוד יש מפרשים הטעם משום דגורין שמא יעשה חבית של שייטין. ומר"ן בסעיף ב' פסק כהרמב"ם משום עונג שבת וס"ל דתחומין למעלה מעשרה כיון שהיא בעיא שלא נפשט דוקא ביבשה שיש ביי"ב מילין תחומין דאורייתא אזלינן לחומרא, אבל בים שאין בהם תחומין דאורייתא אזלינן לקולא אפי' בספק הולכת למעלה מעשרה, ולפ"ז מותר להפליג בנהרות אפי' בע"ש. כה"ח אות י"ז.

מ. אבל בשבת אסור שהרי לא יכול לפסוק עמו שישבות בשבת, שכיון שנכנס לתוכה בשבת הוי ע"מ שיפליג מיד, מ"א ס"ק א'. אבל הא"ר באות ד'-ה' כתב להתיר לדבר מצוה גם בשבת עצמו. ועיין בכה"ח אות ב'. ועיין ברמ"א בסוף סעיף וא"ו.

נ. זו דעת הרמב"ם דפסק כרבי בשבת י"ט ע"א, אבל הטור פסק כרשב"ג דאמר דא"צ לפסוק, ודעת השו"ע שצריך לפסוק.

וכתב הב"ח דבמפליג ג' ימים קודם שבת אפי' לרבי א"צ לפסוק עמו לשבות כיון דאינו עושה איסור, אבל י"א לדעת הרא"ש והטור גם בג' ימים קודם צריך לפסוק, אבל דעת השו"ע רק בע"ש צריך לפסוק, ואם אפשר לפסוק גם בג' ימים קודם השבת לצאת לכו"ע עדיף ואם לאו יש להקל כדעת הרמב"ם והשו"ע. כה"ח אות ד'.

וה"ה תוך ג' ימים לפני השבת צריך לפסוק עמו שישבות ולא דוקא בע"ש. ט"ז ס"ק א'.

ס. משמע דבעינן ג' ימים גמורים כלומר יום ד' בכלל האיסור, אלא שמדברי הרא"ש משמע דיום ד' עצמו מותר, ב"י ומדברי הרמ"א משמע דיום ד' עצמו אסור, מ"א ס"ק ב'. וע"כ כיון שהדבר במחלוקת יש להזהר שלא להפליג ביום ד' עצמו, ובלא אפשר יש להקל, ודוקא בים שאין איסור תחומין אבל במקום שיש איסור תחומין בתוך עשרה אין להפליג אלא קודם יום ד' עצמו כמבואר בסעיף ד'. כה"ח אות ז'.

בהמות בחוץ, ואפי' אין בגובה המים עשרה טפחים^ע. ואפי' במקום שיצטרך הישראל לעשות מלאכה בשבת להוליך הספינה.

א. ב. אם ההפלגה היא מועטת כגון מצור לצידון שזה מהלך יום אחד מותר להפליג בערב שבת בבוקר, משום שאפשר להגיע קודם השבת^פ. ובמקום שנהגו שלא להפליג בע"ש כלל אפי' דרך מועטת אין מפליגין.

עין משפט זז. יו"ד סימן ריד פעיפים א.ב.

א. דברים המותרים והידועים שהם מותרים ונהגו בהם איסור הוי כאילו קיבלו עליהם בנדר ואסור להתירם^ז. ע"כ מי שרגיל להתענות שלפני ר"ה או בין ר"ה ליום הכיפורים, וכן מי שרגיל לא לאכול בשר ולשתות יין מר"ח אב או מי"ז בתמוז ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא צריך ג' שיתירו לו, אם בשעה שהתחיל לנהוג כך היה דעתו לנהוג כן לעולם ונהג אפי' פעם אחת צריך התרה, ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כך לשם נדר.

א. ב. לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים סייג ופרישות יאמר בתחילת הנהגתו^ק שאינו מקבל עליו כך בנדר, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כך אלא בפעם ההיא או בפעמים שירצה אבל לא לעולם.

ע. דאז יש לומר דאסור משום איסור תחומין קמ"ל דמותר כיון שהתחיל בהיתר. ט"ז ס"ק ב'.

פ. ולפ"ז מהלך ב' ימים מותר מיום ה' בבוקר. ב"ח.

צ. מברייתא בנדרים ט"ו ע"א, ובפסחים דף נ"ח ע"א, וכפי' התוס' שם. וכתב הברכי יוסף דדברים המותרים ונהגו בהם איסור שאסור להתירם, איסורו מדרבנן ולא מן התורה, ונפ"מ אם ישנו ספק אם הוא מנהג או לאו ספיקו לקולא דקיי"ל ספיקא דרבנן לקולא, מהרה"ג שלמה עמר ז"ל אב"ד דק"ק מראקש ע"ש.

ק. כ"כ הב"י.

א. ג. הנוהגים בדברים המותרים איסור, מחמת שסוברים שהם אסורים^ר
א"צ התרה כלל, וי"א דאם טועה ונהג איסור בדבר המותר נשאל
ומתירין לו בג' ש' כעין התרת נדרים.

וואם ידע שהוא מותר ונהג בהם איסור אין מתירין לו, דהוי כאילו קבלם
על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם.

הגה: והמנהג כסברא הראשונה.

ב. ד. קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם אפי' בדברים שלא קיבלו
עליהם בני העיר^ת בהסכמה אלא שנוהגין כן מעצמם לעשות גדר
וסייג לתורה, והבאים לעיר הרי הם כאנשי העיר וחייבים לעשות
כתקנתן^א. וגם בדברים שנהגו בעירם ממקום שבאו איסור אם אין דעתם
לחזור לעירם^ב נוהגים בהם היתר כמקום שבאו שם.

ר. ועכשיו נתברר שהוא מותר ומנהגן היה בטעות שנסתפקו בדבר ועכשיו נתברר שמותר,
לא הוי כאילו קבלום עליהם בנדר.

וכתב הש"ך בס"ק ה' עוד דה"ה אם היו סבורין שהוא איסור גדול ואח"כ נתברר שאין בו
איסור כל כך לא הוי נדר. כמו בסי' רל"ב סעיף י'.

ש. כ"כ הרשב"א בתשובה, והר"ן בפ"ד דפסחים בפירוש השני בדברי הירושלמי.

ת. כ"כ הריב"ש בסי' ע' בשם הרמב"ן במשפט החרם.

א. היינו במנהג חשוב שנהגו כן ע"פ ת"ח, אבל במנהג גרוע אינו חייב לעשות כתקנתן
שלא בפניהם רק בפני עם הארץ חייב לנהוג כן כדי שלא יזלזל, כ"כ בתוס'. והרא"ש
כתב דאם יש לחוש למחלוקת אסור בכל ענין, שאין לשנות מפני המחלוקת. ועיין בש"ך
ס"ק ז' וס"ק ח', מה שהאריך.

ב. הש"ך בס"ק ח' תמה דבאו"ח סי' תס"ח סעיף ד' נראה מדברי המחבר דאפי' אין דעתו
לחזור נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, ועיין מה שתירץ.